

Francine Prose: "Promijenjeni čovjek" – ulomak

Nolan se uparkirava u garažu ograđenu za Portorikanca s dovoljno velikim mudima¹ da se s pravom može upitati što taj zahrđali krš od kamioneta radi u gradu Jaguara. No, mašinu koja bljuje karte nimalo nije briga što Nolan vozi. Podiže ruku, onako uz blagoslov, poput ruke Božje dok razdvaja Crveno more. Nolan prolazi tuce praznih mjesta i vozi na sam vrh; tamo se zavuče tik uz prašnjavi kombi koji, u posljednje vrijeme, baš i nije izlazio. Uzima vreću, iskače, udiše puneći pluća vlažnim, cementnim zrakom. Zasad, sve u redu, sviđa mu se garaža. Volio bi ostati u njoj. Pronalazi stepenice dobre za skrivanje u slučaju da ikad planira prepad, spušta se spiralno pet nivoa i uskače u trubeći pakao ranog poslijepodneva na Times Squareu.

Nikada nije vidio takvu gužvu. Paklena vreva automobila. Samo hodanje zahtijeva koncentraciju, poput vožnje u gužvetini. Sjeća se starog Times Squarea, za vrijeme davnih vikenda kada bi, s prijateljima iz srednje škole, autobusom odlazio u grad pošteno se razvaliti i blejati u kurve.

Čitao je o novom Disneyfield zabavnom parku tematski uređenom i nazvanom Times Squareland, ali to je puno kompliciranije od onoga čime se sada treba pozabaviti, a to je gibati se bez da se zabije u kakvu staricu. U prsima kao da mu eksplodira prenapumpana lopta, iz nje izlijeće totalni pritisak; podržavaju ga zakrpe raskvašene košulje pripijene mu uz grudni koš.

Trideset je stupnjeva, možda i koji više, i on je jedini u New Yorku s majicom dugih rukava. Za razliku od crnaca i Latinosa čije su majice natopljene znojem, svi bijelci izgledaju kao da ispod pomodnih talijanskih odijela imaju uključene osobne rashladne uređaje. Što je u svemu tome Nolan? Jedini bijelac koji se znoji. Jedino ljudsko biće od svih mogućih vrsta kojega guše ispušni plinovi. Dok je bio bogu iza nogu, s prijateljima, sanjajući o pradomovini Arijevaca i pritom ejakulirajući od veselja, u gradovima je evoluirala nova vrsta vanzemaljaca, hibridi uzgajani tako da mogu preživjeti na psećoj mokraći i ugljičnom monoksidu. Nolan mora prestati razmišljati na taj način. Bitan je stav.

Sinoć je kod bratića Raymonda gledao tipa na vremenskoj prognozi kako cvrkuće o toplinskom udaru, tako neobičnom za travanj, uvjeravajući lokalno gledateljstvo i daveći ga statistikom: vidi, vidi, globalno zatopljenje, to je kraj svijeta. Zašto su svi iznenađeni time da će ih planeta otfikariti? Upravo je ekološki Armagedon bio to na što mu je doktor naredio da se koncentrira ne bi li tako prestao misliti o osobnim problemima dok se sučeljavao s mračnim vremenima koja su ga čekala, sve dok nije došao trenutak da posudi bratićev kamionet, njegove novce i pilule, i ispari. Jedva da je spavao posljednja dva tjedna, otkako se odlučio vratiti. Dva Xanaxa

¹ Termin je izvorno napisan na španjolskom (*cojones*) i označava testise. U latino slengu miješa se s engleskim. *Cojones* označavaju jaja, muda, a upotrebljava se u kontesktu imati muda (petlje) za opasne poslove. U izvorniku, *tengo cojones; tiene cojones* (imam muda, ima muda). Op. prev.

nisu mogla učiniti ništa njegovom mozgu koji kao da pripada laboratorijskom štakoru i koji juri od jednog mikrodetalja do drugog.

Kao, primjerice, duljina rukava. Da li da skrrije tetovažu? Ili da stavi majicu kratkih rukava, pa neka pričaju što hoće. Ako slika vrijedi tisuću riječi, ova već ima dvije, dvije tisuće minus, *bok, kak' si, drago mi je*. Jedan od razloga za tetovažu: kada je otkriješ, brže se probijaš kroz vrelinu. S druge strane, ušetati u ured Straže svjetskoga bratstva² sa SS strijelama na jednom bicepsu i mrtvačkom glavom na drugom, može otežati komunikaciju — recimo ako ljudi s kojima treba razgovarati, od njega pobjegnu pod stol. Nolan im ne bi zamjerio. Nije bilo tako davno kad je onaj manijakalni samotnjak u LA-u izrešetao židovski vrtić.

Bilo kako bilo, bit će teško objasniti što to Nolan radi u Straži bratstva, pogotovo kad ni sam nije u to posve siguran. Ima nekih ... praktičnih momenata u svemu, kao recimo krađa Raymondovog kamioneta i 1.500 dolara koji, ako baš hoćete, pripadaju Arijskom pokretu otpora. Ali, ima tu još. Kad bi samo mogao nestati i početi ispočetka, Nolana bi to zabavljalo.

Prodavati karavane u Palm Springsu, dijeliti karte za ajnc u Las Vegasu. Ići u Disneyworld, obući blesavo odijelo, dozvoliti klincima da ga jebu u glavu. Ono što bi zaista htio je svakom muškarcu, ženi i djetetu na ovome svijetu dati navlas isti ekstazi, isti tanki bonbončić, ružičast poput mačjeg jezika, koji je njemu uspio zavrtjeti mozak, ili točnije, njegovoj glavi dao mali ... dobro, veliki poticaj, a njega ubrzao na putu kojim se ionako kretao. Ali, ništa od toga: besplatni ekscići za ljudski rod; u tom slučaju možda je najbolje pomoći drugim ljudima da postupno sami pronađu put do cilja kojega je Nolanu zacrtao Ex. U međuvremenu, znao je da ga takav način razmišljanja nikuda neće odvesti. Bit će puno bolje ako zamisli da se radi o običnom razgovoru za posao. Nešto na dulje staze.

Da li je moguće da nema više od dva tjedna otkako se Nolan na to odlučio? Duga dva tjedna gruntanja i domišljanja, pogotovo kad je unaprijed znao što će učiniti.

Nitko mu nije obećao da će biti lako. Ali, Nolan se pripremio. Naučio je gradivo, počevši s dvije knjige Meyera Maslowa, utemeljitelja i pročelnika Fondacije svjetskoga bratstva. Čak je i izašao i naručio knjige u trgovačkom centru. Baš prva knjiga, *Ljubaznost stranaca*,³ koju Maslow posvećuje ljudima koji su mu spasili život kad se skrivao od nacista, okuražila je Nolana da počne vjerovati kako bi njegov plan mogao zaživjeti. Da uspostavi ravnotežu, Nolan je također čitao *Put ratnika*, džepno izdanje koje je pokupio u vulkanizerskoj radionici; posudio ga je sa stražnjeg sjedišta Forda Expeditiona kojeg je neki yuppie dovezao u vrijeme kad je krahirao Firestone i kad su svi masovno vraćali njihove gume. Nolan zna da je ta knjiga kineski kolačić sreće za brokere zaluđene samurajima, ali ipak, ispunjena je prastarim načelima diplomacije i rata koja su mu pomogla da se skocka i sredi misli. Na primjer, *Put*

² World Brotherhood Watch

³ *Kindness of Strangers*. Asocijacija na riječi koje izgovara Blanche u drami T. Williamsa, *Tramvaj zvan čežnja*.

ratnika kaže: Ključ je u planiranju. Planiranje i apsolutna sloboda da se, u bilo kojem trenutku, promijeni ratnikov plan. Knjiga predlaže da Nolan pričekava do popodneva. Ratnik zna da je neprijatelju najbolje prići nakon ručka. Tako je Nolan proveo sate lunjajući kvartovima, krateći si vrijeme.

Dok je vozio prema gradu, ponovio je gradivo. Najprije parkirati automobil. Naći Pedeset i prvu ulicu. Naći zgradu. Ući u hodnik. Locirati lift. Pritisnuti dugme. Ukrcati se u lift. Zadržati dah. Zamisliti da svaki putnik u liftu boluje od neke zarazne bolesti.

Plan funkcionira bolje nego što je zamislio. Lift je prazan. Pronalazi 19, pritišće dugme, naslanja se na zid. Trenutak prije nego li se vrata zatvore, u kabinu ulijeće patuljak. Mlad, osunčan, oštre surferske kose, čudno zgodan za momka spljoštene tikve. Zasljepljujuće svijetla majica kratkih rukava otkriva nabildana prsa. Sjajno, misli Nolan. Baš sam srećković. Ovo je test za našega momka. Onaj stari Nolan bi popizdio, prinuđen da se vozi devetnaest katova rame uz rame s mutantom. Nanovo sklepani Nolan primorava se zamisliti što je sve taj čovječuljak prošao, počevši s prvim danom jaslica. Ili, kako mu je bilo kad je pitao djevojku da li će s njime na maturalnu. Ni Nolanu nije bilo lako, a bio je povisok.

Problem s promjenom životnoga stava je taj što onaj stari «ti» nikada u potpunosti ne nestane. Skriva ti se u pregradama mozga, šalje ti slabše signale. On čuje sve što bi Nolan nekad bio u stanju izjaviti o liftnom patuljku. Nagladniji kromosom je slomljeni kromosom. Slabi i oštećeni će se umnožiti i poput virusa zavladati zemljom. Nolan se sjeća jedne od onih pripitih diskusija koje je, s Raymondom i prijateljima, vodio do kasna u noć. Jedan tip je rekao kako su ljudi vjerovali da patuljci imaju magične moći; svi su se složili da je to bio pokazatelj koliko su ljudi zapravo glupi. Nolan to nikad nije popužio. Nikad nije vjerovao da se patuljci seksaju sto na sat i da imaju milijune debilne djece.

Učinilo se da je lift stao. Da li je to Nolanov kat?

«Devetnaesti», rekao je patuljak-čitač misli. Nastavio je dalje. Nolan nije vidio da pritišće dugme. Što ako je patuljak-bilder čudotvorno biće? E da, što je to s njegovim smiješkom sveznalice? Možda radi u ovoj zgradi i svakodnevno vidi tisuće tipova poput Nolana; svakog tjedna nekakav se naci predomisli i zaputi u Stražu bratstva. Taj ucrvani štreber s gelom u kosi? Pošalji lika na devetnaesti. Nolan se mora podsjetiti da je obučen tako da ga se ni po čemu ne razlikuje od normalnog, prosječnog tipa u jeansu i majici dugih rukava.

Lift ostavi Nolana u hodniku obloženom svjetlucavom drvenarijom. Prekrasan komad Azijatkinje sjedi za recepcijom u stiliziranoj crnoj ninja-pidžami. Baš u stilu, kako je to zapravo predvidljivo da čuvena agencija za ljudska prava zaposli politički korektnu ženu-zmaja da im čuva glavni ulaz. Nolan se sjeti honkonškog filma u kojem sekretarica u trostrukom saltu poleti s radnog stola mašući nunčakama po uredu. Da je barem sa sobom poveo šestoricu. Da su mu bar otkrivene tetovaže.

Na kraju krajeva, to što ne može sakriti dovoljno je da Suzie Wong poživčani. Krpena torba predstavlja problem; to je i očekivao. Naravno, bilo bi daleko bolje da ju je negdje ostavio. Dok nunčaka-curica očijuka s torbom, Nolan gleda njezino lice koje se dvoumi između borbe i povlačenja, sve dok recepcionarka u njoj ne pobijedi osnovni ljudski nagon koji joj govori da se drži što dalje od njega. Nolan ima osjećaj da drži prst na dugmetu za alarm. Za svaki slučaj.

«Mogu li vam biti na usluzi?»

«Želio bih do gospodina Maslowa. Hm, dr. Maslowa.

Svejedno.»

«Imate li zakazano?»

Ne zna ni kako se taj gospodin zove. Da li to zvuči kao da ima sastanak?

«Ne», kaže Nolan. «Trebam s njime razgovarati.» Trebaju i milijuneri. I političari. Nolan može računati na još pet sekundi pažnje od strane gospođice Yin Yang. Kaže: «Imam neke informacije za koje mislim da bi ih i on volio imati. Mislim da znate što je ARM, zar ne? Američki pokret za prava?»⁴

Gospođica Ledena princeza definitivno potvrđuje. Tek sada bulji u krpenu torbu, očito se pitajući da li je došao na nju red, da li će njezino mecima izrešetano tijelo ispuniti sutrašnje naslovnice? Povlači li to taj nervozni trzaj njezinu ruku pod radni stol? Zovi osiguranje! Uzbuna! Hitler je u zgradi, traži Meyera Maslowa! Nolan nikako da odluči hoće li je tresnuti po nosu, ili da padne na koljena i obeća da je neće povrijediti. Prati njezin ovlaštan pogled kojim promatra torbu.

«Ja sam, na neki način, u prijelaznoj fazi», govori Nolan. «I ako vi mislite ono što ja mislim da mislite...» Raširi ruke podižući dlanove, smiješeći se. «Bezazlen sam. Obećavam. Nenaoružan. Ničeg nema u torbi, samo par knjiga, odjeća i prljavo rublje.»

Recepcionarki se iskrive usne. Ne želi razmišljati o Nolanovom prljavom rublju.

«Pet godina sam član ARM-a.» Njegova prva laž, a tu je tek dvije minute. Pa što. To je samo detalj. Finese mogu izbrusiti kasnije.

«Čestitam.» Daje mu ledeni pogled koji je naučila na tečaju za recepcionarke-kučke. Početnom. Nećka se, misli, pa još malo misli. Podiže slušalicu i nekoliko puta pritišće jednu te istu tipku. Osiguranje se ne javlja. Ostala je sama, bez zaštite. Da li je to na njezinom licu strah? Tek njegov trag koji začas nestaje, bilo zato jer je profesionalka, profesionalna recepcionarka, ili zato što mu ne želi dati oduška. Ili zato jer ju je šarmirao. To je uvijek jedna od mogućnosti. Sluša, pritišće drugu tipku, sluša, pa opet drugu. Dakle, osoba koja je predviđena da se pozabavi Nolanom nekoliko je razina niže u hramidbenom lancu, tu u Straži svjetskoga bratstva.

«Bonnie?» kaže ona. «Tu je netko s kim bi možda željeli porazgovarati.»

Bonnie? Vjerojatno Maslowova sekretarica. Da li je Nolan mislio da će Madame Butterfly nazvati šefovu direktnu liniju? Ona gleda u Nolana. «Gospođica Kalen će doći odmah.»

⁴ The American Rights Movement

Nolan šeće predsobljem i promatra slike na zidu, divovsko platno umrljano hračcima drekasto smeđe boje, izmiješane tako da ispizdi nastavnika likovnog odgoja. Tračnice naslikane prstom. Neki se genije time obogatio.

«Oprostite?»

Nolan se okrenuo oko osi da bi shvatio da stoji previše blizu nečega što mora da je Bonnie. Službeno odijelo boje kita, tanka plavkasta kosa na tjemenu vezana u isti mlohavi konjski rep kakvoga je najvjerojatnije nosila na fakultetu, četrdesetak godina, dvoje djece, muž: zapovjednički nastrojeni psihijatar. Nolan je radio za stotine žena poput nje onog ljeta kad se motao oko Woodstocka, nabacujući klor i čisteći bube za Skipove bazene i banje.

Bonnieine oči, dvije uvećane meduze koje mu iza naočala plivaju u susret, izgledale su lagano psihotično. Još jedna ludara. Jedna od onih žena, poput njegove majke, koja uvijek nastoji biti dobra. Osim što takve osobe pojma nemaju što je to dobro, tako da uvijek nastupaju s tucetom usađenih stavova o onome što i kada trebaju učiniti i reći. Kad bi samo cure tipa Bonnie i njegove majke prestale pokušavati biti tako dobre, svijet bi bio puno bolji i ljepši. Njihov svijet, sasvim sigurno. S majkom je postojao problem. Ali, ovo Bonnieno savršeno funkcioniranje bilo je pretjerano. Radi prekovremeno, u stavu mirno, turira. Ona je orgazam koji visi u zraku. Ili pak slom živaca. Štogaod se prvo dogodilo. Nolan ne želi biti u blizini kad jedno od toga dvoga krene.

Kaže, «Ja sam Bonnie Kalen? Iz odsjeka za razvoj?» Razvij mi dupe, misli Nolan. Ali u čemu je zapravo njegov problem? Ona zaista pokušava, smješka se toliko da je sigurno već boli. Malo je sporija od prijateljice recepcionarke prilikom provjere Nolanova identiteta. Što je u redu. Vratimo se planu A. Sakriti tetovažu i pokazati se dobronamjernim prije nego li sazna tko je on zapravo. Ali što bi joj tetovaža mogla reći o tome tko je Nolan i što je sve prošao? Jedino da je jedne pijane i naduvane noći, u taboru Teritorijalne obrane, bio tako krasno razvaljen da mu je itekako pasala igla za tetovažu. Mogao bi govoriti do besvijesti i nikako joj ne bi mogao predočiti koliko je slatko osjećati da su se to pijanstvo i ta bol događale u nekom paralelnom svijetu, nekom drugom tipu, a ne njemu, nekom idiotu koji je popušio cijeli Arijevski domovinski program. Možda je mislio da je tetoviranje bio način na koji se Raymondu zahvalio na gostoprimstvu. Bilo je vjerojatnije da je Nolan dozvolio kodeinu i pivu da razmišljaju umjesto njega. I sada ispada da je on taj koji se zahvalio Raymondu, naravno, ukrađši mu sve.

«Drago mi je. Ja sam Vincent Nolan. Što razvijate?»

Polakše. Nolan zna što ona hoće reći. Tišina ga je obeshrabrila. Bonnie namješta još jedan smiješak. «Zapravo, mi pribavljamo sredstva.»

Sjajno. Psiho ucjena. Bogataši ispunjavaju čekove i tako čuvaju ovu ovdje Bonnie, pazeći da ne eksplodira kao one kuglice vrućega tijesta koje je Nolan morao strugati sa zidova kad je radio u prodavaonici krafni.

Nema potrebe sažalijevati je. Ona je potkožena. Ona, ili netko drugi, mora da je maher. Netko je tu drvenariju, te slike, te tepihe nasaftao lovom. Zlatna slova iznad recepcije. Straža svjetskoga bratstva. Mir kroz promjenu. Netko je sve to platio. A nije kao da nešto prodaju.

Preveo Nikola Petković